

Pre rigor mortis

Innan likstelheten inträder

MICHELL ZETHSON

Kött utan djur

Djuren är överallt. Förutom fåglarna, hundarna, katterna, tror vi oss sällan se dem, djuren, men de är överallt. Förpackade, inplastade, delade, finfördelade och formade till föremål som är lätta att inkorporera i mänskliga kroppar. Djuren är överallt: i våra hem, inuti oss, de är och är inuti våra sällskapsdjur.¹

Forskare verkar vara relativt eniga om att transformerandet av djur till kött bygger på att vi inte ser djuret i köttet. Besök en livsmedelsaffär och du kommer att mötas av hyllmeter efter hyllmeter av föremål i olika röda, rosa, beige, vita och melerade nyanser, förpackade i plast, mot svart botten, märkta med beteckningar som fransyska, kassler, högreiv, nötkött, blandfärs, plånboksmat. Föremålen kallas för kött eller kort och gott för föda. Att det i realiteten handlar om kroppsdelar döljs av inramningen. En distans skapas till de djur som de olika skivorna, bitarna, bullarna och färserna pekar tillbaka mot. Djuren är dolda men alltid närvarande, maskerade och kommodifierade.

Jag samtalar med köttätare som delger mig likartade berättelser: kött framställs som ätbart, delikat och njutbart, så länge matens djurighet döljs. Människor betraktar sig sällan som djurätare: de äter inte djur och definitivt inte lik eller kadaver, utan kött (Adams 2013:94). Någon berättar förskräckt om hur den fått in en hel fågel med klor på sin finrestaurangtallrik; en annan berättar med aversion om några bekanta som

föder upp kaniner som de sedan äter (fast säger sig samtidigt ha förståelse för att det är lättare att döda väldigt små djur); en tredje berättar om sina barn som bara äter ”fabrikskött”, det vill säga kött som inte går att relatera till djur; en fjärde är belagd med munkavle och får under inga som helst omständigheter berätta för syskonbarnen var köttet på deras tallrikar kommer ifrån; och en femte får en ilsken påringning från barnets förskola sedan hen upplyst kamraterna om att kött är djur. Det hela pekar på att djur, med djurrättsaktivisten och författaren Carol J. Adams ord, görs till köttets frånvarande referens:

The most efficient way to insure that humans do not care about the lives of animals is to transform nonhuman subjects into non-human objects. This is what I have called the structure of the absent referent. (Adams 2010:6)

För att kött ska kunna existera så görs med andra ord djur både språkligt och kroppsligt frånvarande. Enligt Adams sker detta på flera sätt, det sker rent bokstavligt genom att de djur som äts per definition är dödade; men det sker även genom att människor förändrar sina definitioner och sitt språk på ett sätt som döljer att köttet kommer från dödade djur (Adams 2013:74). Att djur görs dödbara och ätbara har också med rådande normer att göra. Eller för att vara mer precis: normer för köttätande eller *karnism* produceras kontinuerligt, genom språk, materia, medier, bilder, köttsubventioner till bönder, skolmatsalar, livsmedelsbutiker, genom köttiga traditioner och därtill knutna minnen. Begreppet karnism riktar med andra ord fokus mot processer där dödandet och ätandet av vissa djur (och djurdelar) normaliseras och görs till norm (Joy 2010:28ff, Derrida 1991).

Textblivande

Mot bakgrund av Adams tal om en frånvarande referens har jag med växande nyfikenhet observerat en förändring som tycks gå i en annan riktning, en där djuret sätts i förgrunden och görs till en central del av köttet. Under de sidor som följer kommer jag att beskriva och nysta i denna potentiella förändring. Jag följer några olika trådar och diskuterar vilka konsekvenserna kan tänkas bli. Jag spinner texten runt några exem-

pel, där jag låter Restaurang Djuret i Stockholm bilda en förgreningspunkt. Restaurangens koncept består nämligen av att de serverar ett djur i taget, något de själva beskriver som hållbart, respektfullt och ekologiskt. Restaurangen går emellertid ett steg längre än att servera hela djur, de menar att det allra bästa djuret äts innan likstelheten inträder: pre rigor mortis. Efter en kort diskussion om Restaurang Djuret är det vid evenemanget Pre rigor mortis jag kommer att uppehålla mig i texten. Materialet består av Restaurang Djurets hemsida, dess nyhetsbrev, bilder publicerade i samarbete med Äleby gård (platsen för evenemanget) samt slutligen en blogg där en deltagare beskriver Pre rigor mortis.

Med influenser från filosofen Gilles Deleuze och psykoanalytikern Félix Guattari (2004b) betraktar jag dessa texter och bilder som delar av *rhizom*. Jag gör alltså ingen analytisk åtskillnad mellan sådant som språk, bilder, kroppar, platser och föremål, snarare betraktar jag samtliga aspekter som delar av världens pågående tillblivelse. Att jag influerats av rhizomet som tankefigur innebär vidare att jag rör mig bort från sökandet efter kausalitet och spårandet av rötter, till förmån för en undersökning av flöden och sammansättningar (Deleuze & Guattari 2004a). Sammansättningar bör förstås som öppna och mer eller mindre sammanhängande nätverksformationer (Deleuze & Guattari 2004b). Mot denna bakgrund kan organismer betraktas som smältpunkter eller trasselpunkter som inbegriper allt från genetiskt material till språk, föreställningar, kemikalier, plast, muttrar och gräs. Vi kan tänka på det som en sorts anslutningsprocesser. Dessa kan präglas av *territorialiseringar*, det vill säga skeenden när saker och ting verkar vara stabila och sammanhängande, där jag ter mig mänsklig och min brödrost brödrostlik. Men sådana territorialiserande krafter samexisterar alltid med *deterritorialiserande* krafter och dessa karaktäriseras av omvandling, förändring och sönderdelning. Slutligen uppstår också *reterritorialiserande* skeenden där det ogjorda eller sönderdelade återuppstår i ny skepnad (Deleuze & Guattari 2015:26f, Colebrook 2010:xviiiif).

I texten du nu läser kopplar jag samman Deleuzes och Guattaris teoretiska maskineri med den feministiska kvantfysikern Karen Barads tankar om *intraaktivitet* (2007). Här är det betydelsebärande att prefixet *intra* betyder ”inom”, medan interaktionens mer välanvända *inter* beteck-

nar ”mellan”. Om intraaktiviteter materialiserar och i grunden förändrar parterna, så betecknar alltså interaktivitet skeenden som äger rum mellan parterna. Begreppet intraaktivitet är viktigt för mitt arbete eftersom det påminner om att anslutningar, kopplingar och förbindelser alltid har en inom-aspekt som konstituerar och transformerar parterna ömsesidigt. Djurens muskler ansluts till mänskliga läppar, mänskliga kroppar inkorporerar de köttgjorda djur som ogörs parallellt med att de blir människokött, avskräde. Djur och människor blir på så sätt till genom komplexa koreografier, samtillblivelser där djurighet, mänsklighet och arthierarkier produceras (Birke, Bryld & Lykke 2004:167, 178).

Den begreppsapparat jag tänker och skriver med beskylls ibland för att vara abstrakt och dunkel. Här vill jag betona att texten blivit till tillsammans med dessa begrepp, de har alltså inte adderats till texten i efterhand, utan snarare har alla delarna av forskningsprocessen redan från början varit genomsyrade av teori. Som Deleuze och Guattari skriver kan inte teori betraktas som något frikopplat från livet, något människor kan använda för att avbilda en yttre existerande verklighet. Och med kulturteoretikern Claire Colebrooks ord ligger styrkan i den deleuzianska filosofin i att den ”visar hur reaktionära många av våra fundamentala begrepp är, med följderna att vi inte tänker på riktigt, utan vadar omkring i det sunda förnuftets tröghet”. Enligt Deleuze korresponderar skapandet av ”svåra, ohanterliga och upplösande begrepp” med ett ifrågasättande och utmanande av livet självt (Colebrook 2010:viiiif).

Djurigt kött

Jo, precis som man kan ana av namnet så serverar vi här ett djur i taget. Vi anser att detta är det mest hållbara sättet att arbeta med det slaktade djuret både ur ett ekologiskt perspektiv och av respekt gentemot djuret ifråga. Hela menyn består alltid av det aktuella djurets olika styckningsdetaljer. Dessa tillreds med mycket kärlek på grill, halster eller i kastrull och serveras sedan på ett rustikt och rejält vis. (Djuret, 5 augusti 2014)

På Restaurang Djurets hemsida sätts djuret i fokus. Restaurangen understryker att dess sätt att förhålla sig till slaktade djur är hållbart, ekologiskt och respektfullt. Genom att djuret explicit benämns som slaktat ger restaurangen uttryck för transparens och ärlighet. Det hymlas inte om att det som serveras är dödade och slaktade djur, snarare vinnlägger sig restaurangen om att föra upp djuret, slakten och styckningen i öppen dager. Den frånvarande referensen tycks med ens hamna i strålkastarljuset. Men samtidigt är det uppenbart att djuret någonstans på vägen försvinner ut bakvägen. När djuret väl har hamnat på menyn benämns det nämligen som ”det aktuella djurets olika styckningsdetaljer”. Djuret fragmenteras och ogörs, det deterritorialiseras för att mycket snart återuppstå i reterritorialiserad form som en serie styckningsdetaljer på en lista av maträtter. Djuret framställs med andra ord som ett djur såväl när det lever som när det blivit slaktat. Synkront med att djuret sönderdelas vidtar emellertid en transformation där det forna djuret omvandlas till styckningsdetaljer. Djuret ogörs parallellt med att köttet blir till.

Vid det tillfälle jag besöker Djurets hemsida berättas det att gästerna för tillfället kan äta ”Kalven från Hamrånge med viner från Barolo/Barbaresco” (Djuret, 1 maj 2014). Den specifika kalven är när den presenteras för restaurangbesökaren fragmenterad och kommodifierad, samt inbegripen i ett assemblage där delarna förs samman med italienska viner och andra föremål som brukar betraktas som föda. Rhizomet sträcker sig följaktligen långt utöver de mänskliga och icke-mänskliga djurens kroppar. Geografiskt tecknas linjer till platser som Hamrånge, Italien och Västerbotten. Platserna kopplas i sin tur samman med de matmaterial som snart ska komma att inbegripas i intraaktioner med det dödade djurets kroppsdelar. Kalvens innanlår har exempelvis när den presenteras på menyn formen av ”tärnad tartar blandad med vinägerlök och Arbequina-olja”. Kroppsdelen förs även samman med ”rostad vitlöksemulsion, Parmigiano-Reggiano, maskrosblad och rostad surdegskrutong”. Kalvens fot, lägg och kind görs till en ”bräckt sylta med Västerbotten-ost” och serveras med ”vårskottssallad och en kräm på nässlor och fänkål”. Det tredje alternativet är att beställa en måltid gjord på ”brässen stekt i rostad mjöl och krispigt stekt tunga”. På tallriken förs brässen och tungan samman med ”kokt vit AAA-

sparris, rostade hasselnötter, brynt smör-Hollandaise och Shisokrasse”.

Kalvens kroppsdelar görs till maträtternas huvudnummer, samtidigt är det betydelsebärande att de inbegrips i intraaktioner med andra material som också de konstrueras som ätbara. Köttbegär både produceras och legitimeras genom dessa anslutningsprocesser. *Begär* bör här förstås i Deleuzes och Guattaris mening, det handlar inte om avsaknad av något eller om en brist utan snarare bör begär förstås som något produktivt, något som producerar till exempel relationer och kroppar (2004a). Relationer alstras alltså genom begärflöden eller begärsmaskiner. Maskiniska system präglas med Deleuzes och Guattaris ord av en genomflödighet där allting står under kontinuerlig påverkan av allting annat i ett rum utan gränser. Den maskiniska ontologin är således en flödesontologi, något som kan jämföras med mekaniska system som så att säga sluter sig runt sig själva (Deleuze & Guattari 2004a). De karnistiska maskiner jag följer utgörs i enlighet med detta tänkande av sammankopplingar där mänskliga djur blir till genom att inkorporera köttgjorda djurs kroppar. Det karnistiska begärsmaskineriet producerar levande människogjorda kroppar, men det producerar också dödbara och dödade djurkroppar. Dessa dödbara djur deterritorialiseras kontinuerligt, de görs som djur genom att dödas, slaktas och styckas – bara för att mycket snart reterritorialiserar som kött, som föda ansluten till middagsbord, tallrikar, bestick och mänskliga munnar.

Djurdelarna reterritorialiserar med andra ord genom upprättandet av nya av anslutningar. Kalven från Hamränges styckade kropp förs till exempel snart samman på nytt, men denna gång på ett sätt som konstruerar en maträtt snarare än en fysiologiskt funktionell och levande kropp. Den sedermera krispiga tungan förs samman med brässen, snarare än med tänder och gom, kinden förs samman med foten. Kroppsdelarna länkas också samman med de mänskliga djur som förväntas inkorporera kroppsdelarna i det egna levande köttet, skeenden varigenom djurets kroppsdelar åter inbegrips i en ny, icke-sönderdelad kropp. Skeendena alstrar djurblivanden, människoblivanden och ömsesidiga tillblivelser. Men samtidigt både genomsyras processerna av och skapar en arthierarki på liv och död.

”Djuret, no stiffynamnam no!”²

Pre rigor mortis är ett samarbete mellan Restaurang Djuret och Äleby gård. I det följande ska jag ta er med till ett drygt fem minuter långt bildspel som utspinner sig vid ett av dessa evenemang. Bildspelets fotografier är tagna av fotografen Carl Lemon och den första sidan deklamerar: ”Restaurang djuret. Pre rigor mortis. Äleby gård 2013-09-21.”

Hemsidans bildspel tar oss med till en djupgrön granskog med moss-täckt mark, en vitdisig sol silar ned mellan grenarna. Sceneriet ackompanjerar av ett stilla syntljjud som flätas samman med en långsam rytm: ett en- och stundvis tvåtonigt pianoljud. Mer skog följer, skog och ryggar på människor som tar sig framåt. Intensiteten i musiken stegrar sakta, syntmattan expanderar, en flertonig polyrytmik växer fram hos pianot som rör sig inom en allvarsam och ödesmättat klingande harmonik. Och materian, den sluter inne kropparna, håller eventuellt den begynnande höstkylan ute: ylletröja, kängor, gummistövlar, grova byxor, västar, jackor, en och annan framskymtande rutig skjortkant. Blickarna är riktade nedåt mot markens rotsystem. En närbild på en hand bryter in. Runt handleden sitter ett grovt svart klockarmband och i den öppna handen ligger några små gula kantareller med jordiga stammar, den andra handen vilar ner mot den gröna mossan, kottar och tunna grenar. Vi får se hur kaffe hålls upp i en grön kåsa för att därefter spetsas med klar sprit. Pizzicatostråkar tonas in, ett rytmiskt lager som tillför en snabbare hastighet till den lugna grundpulsen. I bildsekvensen som följer skymtar vi en flaska konceptöl, en gladpackomsluten grov smörgås (rikligt med brunrött kött mellan brödsnivorna) och en buteljgrön servett. Därefter, allvarliga människor i dovt färgade kläder, svarta gummistövlar, vind i håret, höstsol och händer som greppar om ölflaskors halsar.

Det är nu vi möter dovhjorten för första gången, fångad i farten. Syntens klang spetsas och ljudbilden byggs sakta upp till ett första musikaliskt klimax. I de två fotografier som följer härnäst är korthåriga, skäggprydda människor avbildade. Den som går först har ett gevär över ryggen och rör sig i riktning mot kameran. I det andra fotografiet håller en av deltagarna upp den ena handflatan mot betraktaren medan den andra vilar mot geväret, båda händerna är blodiga. Den spänning som ska-

pats i musiken kulminerar återigen, tillsammans med kommande bilder. En dovare rytm, en tung hjärtrytm bryter in och ansluts till de utdragna ljuden från stråkförda instrument och till den ihållande pianostämman. Bildflödet fortsätter och visar två personer som går, till synes snabbt, bort från kameran, ett gevär hänger över ryggen på den ena av dem. Sedan följer en frontbild där personen leende placerat ena handen i midjan, medan geväret hänger över den andra axeln. Gummistövlar, quiltat och rutig flanell. Och händerna, återigen möts vi av en närbild på händerna där blodet nu börjat levra sig. Berättelsen säger att tid förflutit, dovhjortens nyss färskt blod börjar koagulera på de ljusa händerna: mörkrött mot en fond av den gröna Barbourjackan. Blodet görs essentiellt (se exempelvis Vialles 1994:76ff, Sax 2000:58ff). För att förstå detta behöver vi betänka att dödandet av så kallade livsmedelsproducerande djur sker genom avblodning, en praktik som bland annat är förankrad i religiösa föreskrifter och i föreställningar om ren och oren mat. ”To bleed an animal is to take away life itself, the vital principle, therefore to de-animate”, skriver antropologen Noëlie Vialles (1994:73) och konstaterar att ”since it is the essential vital fluid, separating it from the body (and making it visible) may, in exhibiting life, bring about death. Blood becomes readily evident at moments when, however fleetingly, life and death are at stake; all visible blood is an image of present life *and* a sign of potential death” (Vialles 1994:76, kursivering i originalet). I fallet med Pre rigor mortis ansluts blodet från det döende eller döda djuret till de dödande levande människohänderna, senare ansluts dessutom blodet från samma djur till stekpannan, till än fler människohänder och till de köksredskap som transformerar blod till smörstekt blodplätt. Liv blir död blir föda som inkorporeras i ett annat liv.

Tillbaka till bilderna: det är först nu vi leds till det dödade djuret, dess ljusbruna päls och de svarta ögonen som blivit frysta av kameraögat. Skyttens allvarliga gestalt avbildas igen, nu när den vidrör dovhjortens kropp. En cello framträder kort ur klangbadet. Samtidigt fotograferar en deltagare i periferin med sin telefon, fryser skeendet till en bild att fixera framtida minnanden vid. En bild som eventuellt redan i detta nu sprids i de sociala medier där jag senare ska komma att hitta den. Människors gilla-markeringar som befäster och materialiserar händel-

sen som minnesvärd och som mycket verklig (exempelvis Facebook: En Foodie). Fler fotografier följer: allvarliga blickar och blodiga händer, återigen. Därefter möts betraktaren av en bild där tre personer sträcker ut sina armar. De har placerat sina stora handflator mot djurets kropp. Ett blodigt öra och en tom blick. Musiken fortsätter att byggas upp, för att snart förlösas i ett tredje klimax. En basstämma adderas, liksom en accentuering i grundrytmen producerad av ett ljud som för tankarna till ett gevärsskott med ekoeffekt. Jag undrar om människorna känner hur dovhjortens hjärta slutar slå, hur djurets kroppsvärme sakta rinner ut och försvinner i mötet med höstkylan. De mänskliga händerna görs betydelsebärande: de greppar ölfaskors halsar, håller kantareller, de vidrör den döda eller döende dovhjortens kropp. Händerna färgas röda av blodet. De mänskliga händerna vidrör, de har en riktning mot den andra kroppen: djurkroppen som dödas, berörs, bärs och baxas, som styckas och äts av mänskliga händer. Händerna känner och upplever livet, döden, naturen, existensen här och nu. De mänskliga händerna skapar och transformerar: de gör död av liv, kultiverar natur till föda, de skapar sina egna kroppar och liv genom att inkorporera det dödade djuret. De mänskliga händerna sägs beröra det dödade djuret ömsint, respektfullt och kärleksfullt. De blodiga mänskliga händerna, fläckade av det nyss dödade djurets blod. Kanske görs blodet till det som lever i de ännu inte köttgjorda kropparna, det som utgör skiljelinjen mellan levande djur å ena sidan och döda kroppar (sedermera kött) å den andra. Muskler och liknande förstås i denna bemärkelse som fast materia, som kött i blivande, medan blodet görs till musklernas–köttets livsbränsle (se även Vialles 1994:76).

Händerna ansluts till armar och människokroppar, till deltagare som bär skjorta, ljusblåa eller rutiga, med undantag av en rosa tröja som bär med sig en långhårig människogjord kropp. Sex personer står i en halvcirkel runt den dödade hjorten, två av dem fotograferar. Bilderna för tankarna till borgerlighetens jaktvanor, snarare än till landsbygdens jaktlag. Deltagarna har betalat en ansevärd summa pengar för att delta, deras kläder är välsittande och rena, de matchar skogen utan att te sig bondska. Bildsekvensen från jakten börjar närma sig sitt slut. Tre av människodjuren bär dovhjorten i benen, baxar upp dess kropp i bakluckan på en bil. Kontrasten är slående, akten ter sig kriminell, som en

stöld och ett våldsdåd. Kanske för att jag matats med alltför många filmscener där mänskliga djur dödats, gömts och fraktats i bakluckor. Goda bakluckor kopplas samman med storköp, plastpåsar fyllda med smörgåsskinka, Skogaholmslimpa, köttfärs, mjölkklitrar och dricka-backar; de kopplas samman med bilbarnstolen och picknick-filten, snarare än med gevär och nyss dödade kroppar. Bakluckeblivandet ter sig illavarslande, men filosofen Jacques Derrida säger mig att djur inte kan mördas, utan att de tvärtom görs dödbara, så allt tycks vara i sin ordning (1991).

Vi förflyttas bort från skogen och inomhus. Champagneglas fylls med gyllene vätska. Alltmedan djuret halas upp i bakbenen. Spretande ben och mörka ögon. Blodet fläckar betonggolvet medan människorna står på behörigt avstånd, gummistövlarna är fortfarande på men kläderna är överdragna med något som liknar kliniskt vita läkarrockar. Fler bilder låter oss följa människorna som iakttar det hängande djuret med korslagda armar eller med ett champagneglas i ena handen. Blod spolas ned i avloppet. En närbild visar latexklädda händer anslutna till den slaktarkniv som snart ska sprätta upp dovhjortens buk. Bara en människa iakttar nu, om vi ska tro kamerans lins. Fler champagneglas och vita rockar följer. Och därefter svartvita närbilder på slakten: inälvor och djurets ben som strax ovanför klövarna penetrerats av en upphängningsanordning i stål, en brutal klädgalje för dödade kroppar. Musikens intensitet dämpas för en stund, de rytmiska hjärtslagen har avtagit och dött ut. Pianots milt allvarsamma toner är kvar, men stråkar är i fokus, stundtals med darrande tremolo, ibland övertonsrikt viskande. Champagneglas, latexhandskar och en näsa mot ett organ som precis skurits ut ur dovhjortens kropp. Blodet rinner mot avloppet medan del efter del skärs ut ur kroppen.

Nu: människan med latexhandskar och vit rock kunde ha varit en kirurg redo att transplantera det glansiga och mörkröda organ som ligger i hens kupade händer. Jag tror att det är ett hjärta och katedralinsen tycks klåfingrig i sitt närmande. De vita latexhandskarna tecknas av blodstrimmor som strålar ut från organet. Snart därefter får vi iaktta samma kroppsdel liggande på en bricka som bärs bort av en leende människa. Bildspelet berättar att arbetet med att stycka kroppen fortgår. Djurets yttre är nästintill avlägsnat, insidan har trätt i förgrunden: underhud,

senor, blodkärl, ben, fett och rödmarmorade muskler. Den skäggprydda människa som hanterar kniven ser fokuserad ut. I nästa sekvens tycks hen stå och förklara något för halvcirkeln av deltagare, champagneglasen är sammankopplade med händerna och människorna förefaller lyssna intresserat. Djurets skinn är bortskuret, det ligger platt och liksom utsmetat på betonggolvet. I bildens nederkant står en stor plastback fylld av odefinierbara djurdelar (oätliggjorda kroppsdelar, slaktavfall?). Kroppen är urgröpt nu, dovhjortens framben är avsågade, huvudet likaså. Golvet är avspolat och blankt. I bakgrunden, nästan utanför kamerans skärpa, skymtar en restaurangköksinredning: kastruller, rödvinsflaskor, kött och en korthårig människa iklädd svart förkläde mot vitt, till synes intensivt arbetande och halvt bortvänd.

Bildsekvensen fortsätter och tar oss så småningom med på ytterligare en rumslig förflyttning, denna gång ut ur byggnaden. Vi får följa hur grödor hämtas in från odlingen invid husknuten. Händer hanterar saxen, klipper de gröna bladen. Skjortärmarna är uppkavlade och ett grovt, svart klockarmband är sammanfogat med höger handled. Och sedan: plötsligt följer ett fotografi av geväret, svartvitt och uppriggat på betonggolvet. I den berättelse som byggs upp skapas förbindelser mellan hanterandet av djuret och hanterandet av grödorna. Både djur och grödor skärs bort från sin (natur)miljö av (kultiverande) människohänder. De mänskliga djuren enrolleras i skeenden som innefattar skog, växter och icke-mänskliga djur. Eller snarare: kropparna människogörs parallellt med att omgivningen skogörs, naturgörs och vildgörs.

Naturen ter sig inledningsvis överväldigande, den reser sig upp över och omsluter människorna, men ju längre bildspelet fortskrider desto tydligare träder den människokonstruerade världen i förgrunden. Händelseförloppet präglas nu av att människor tar hem valda delar av en lagom vild natur. Dessa delar omsluts av mänskliga djur iklädda vita rockar, drickandes exklusiva drycker. De mänskliga djuren dödar, skär av, sönderdelar och placerar delar av djur på materia som skärbrädor, tallrikar, skedar. Slutligen finner vi även mänskliga djur vars kroppar inkorporerar och rent fysiskt omsluter, blir ett med, de djurdelar som nu transformeras till kött. Kategorier som natur och kultur produceras således i fotografierna och i bildspelet; samtidigt grips kategorierna

kontinuerligt in i varandra, de imploderar och blir till genom varandra. Att kategorierna präglas av ambivalenser och flyktighet framgår också av att det jagade djuret är en dovhjort, det vill säga en av människor inplanterad naturdetalj i en av människor kultiverad skog. Det handlar om en topografi ämnad att te sig skogslik på rätt sätt, med jaktbara djur av rätt storlek. Naturen ter sig således som människokonstruerad, samtidigt som den människokonstruerade världen uppenbarligen också är genomsyrad av djurighet. Djurens kroppar inkorporeras i och bidrar därmed till att materialisera människodjurens kroppar – som därmed finner sig genomsyrade av denna djurighet.

Jag rör mig mot bildspelets slut. Ljudrummet eskalerar än en gång, fylls av dramatiska stråkar och ett brassfärgat syntljud som drivs framåt av samma rytmiskt ekande gevärsskotts ljud som ackompanjerat bilderna av det nydödade djuret. Beträktaren visas in till ett stort uppdukat, mörkt träbord i en lokal vars industrilika fönster silar in ljuset. De högryggade stolarna är beklädda med djurpälisar och betonggolvet är bart, sänär som på en matta, som hämtad från någon av Istanbuls basarer. På detta följer en rad närbilder: vinflaskor och vinglas, grovt trä som bildar en fond mot vilken kött, ost och oliver presenteras. Köttbestick, grill, kastrull och järngrytor. Småskedar med en testikel på varje mot en fond av rått trä. Champagneflaskor, anhopningar av vin- och spritflaskor, närbilder på matobjekt, människor som placerats utanför räckvidden för kameran skärpedjup. Bara ett fåtal stråkar återstår, uttonande nu. Vi närmar oss slutet: en låda cigarrer i dunkel belysning, en skäggprydd människa med en cigarr i högerhanden. I den sista bilden lämnas vi just där, med en närbild på denna vänsterhand, en vigselring i vitguld och en nästan färdigrökt cigarr.

”En jägares själ”³

En septemberdag i den Sörmländska [sic] skogen, ett på sekunden nyfallet djur, ett nytttaget, kroppsvårt nyss dunkande hjärta hackas till grov tartar av Chef Einarsson och serveras i det fria med värmande drycker. Ja, detta är smaken av den stolte

jägarens segersötma och introt på den ultimata, mest primära och vilda köttupplevelsen som kan upplevas. Slakten och tillagningen av djurets detaljer sker innan rigor mortis inträder och åtta vetgiriga och lyckliga personer får följa med oss på det som vi anser är något av det mest speciella som kan upplevas som karnivor. Det nyslaktade djurets styckningsdetaljer kommer givetvis, i sann Crespi-anda, att ackompanjeras av goda drycker i, som sig bör, rikliga mängder. Detta spectacle [sic] kräver ju en helt annan miljö och en annan tidsram än vad som är brukligt på vårt ödmjuka lilla etablissement. Det blir helt enkelt ett dygn med övernattnin tillägnat jägarens själ och alkoholromantikerns hjärta där det givetvis ingår en gentlemannamässig framkörning tillbaka till ytterdörren dagen efter. (Djurets nyhetsbrev: Meny Pre rigor mortis)

Ovanstående citat kommer från Restaurang Djurets nyhetsbrev och texten tar oss omedelbart till Sörmlandsskogen. På marken ligger det nyss, på sekunden, dödade djuret. Det sägs att djuret är nyfällt, ett ord som för tankarna till nyfällda julgranar och andra träd (Vialles 1994). Djuret framträder som ett bytesdjur, ett djur möjligt att döda för jägare och rovdjur. Redan innan den första meningen avslutats har djurets ”nyss dunkande hjärta” hackats grovt och anslutits till varma drycker. Smaken sägs vara den av ”jägarens segersötma”, en segersötma som blott utgör försmaken av vad som lovas bli den *ultimata*, *primära* och *vilda* köttupplevelsen.

Berättelsen tar som sagt sin början i skogen – och genast förs vi in i ett kluster av föreställningar länkade till platser. Tilldragelsen sägs utspela sig i det fria, ett ord som ges betydelse genom att föras samman med andra ord, som ”vild” och ”primär”. Härvidlag låter texten förstå att upplevelsen vidrör något ursprungligt, fundamentalt och grundläggande. Kampen för överlevnad äger rum i det fria – som parallellt framställs som en vild mark. Vildmarken och de vilda djurens existens i dessa marker är på liv och död. Djungelns lag: att döda eller dödas, äta eller ätas. Ordet vild, kan vi ha i åtanke, används ofta som prefix och får då beteckna det icke-kultiverade och icke-domesticerade, det otyglade och okontroller-

bara: vilddjur, vilda djur, vildmark, vildrosor, vildhavre. Använt som prefix pekar vild-ordet ständigt utanför sig självt.⁴ Det pekar mot en utsida bestående av det kultiverade, tämjda, oäkta, onaturliga och domesticerade, men också mot det vanliga och normaliserade. Det vildas utsida utgörs annorlunda uttryckt av andra djur (*boskap*), andra platser (*slakthus*), en annan form av icke-kriminellt dödande (*slakt* på slakthus) och andra människor (*slaktare* på slakterier). Genom att Pre rigor mortis konstrueras som ett unikt koncept återinstalleras denna utsida som vardaglig och normaliserad, det vill säga som den egentliga insidan. Vanliga djur produceras som ofria och domesticerade snarare än som vilda, det vill säga som fria (Adams 2013:95). En köttupplevelse kan följdenligt förstås som primär och vild när djuret ansluts till vildmarken, när det fällt av ett gevärsskott snarare än att bedövas och avblodas på ett slakthus, när en jägare snarare än en slaktare står för dödandet.

I Djurets nyhetsbrev benämns de mänskliga deltagarna explicit som karnivorer, det vill säga biologiskt konstituerade köttätare, detta medan andra kroppar görs till bytesdjur: möjliga att döda och till för att ätas (Derrida 1991, Adams 2013, Joy 2010). Karnivorens kropp förbinds därutöver med jägarens själ. Därmed naturaliseras inte bara viljan att äta, utan också begäret efter att jaga och döda specifika ickemänskliga djur. På så sätt är Restaurang Djuret och Äleby gård delaktiga i att producera normer som säger att vissa arter är dödbara. Derrida kallar detta för en offerstruktur, ett slags kulturellt eller diskursivt frirum som möjliggör "a noncriminal putting to death" (1991:112). Förutom att tillägnas jägarens själ dediceras evenemanget till alkoholromantikerns hjärta. Djuret, jakten, köttet och naturen – men också (det rikliga intaget av) alkoholhaltiga drycker utgör noder i produktionen av Pre rigor mortis. Här är det relevant att knyta an till Derridas begrepp *karnofallogocentrism*, vilket sätter fingret på att köttätande länkas till maskulinitet och virilitet (1991:113). Enligt Derrida bör människor äta kött för att erkännas som fullödiga subjekt, något som även återspeglar orden och språket (*logos*), ett språk som därtill sägs bygga på fallogocentriska mönster. Karnism och fallogocentrism vävs således samman i en struktur som underordnar personer som inte förstås som trovärdiga män, liksom varelser som inte placeras i kategorin *Homo sapiens* (Derrida 1991:113). Jag har hittills uppehållit mig

en hel del vid djuret–köttet (*karno*) och jag har visat hur normerna för köttätande produceras språkligt (*logo*). Om vi går i samspråk med Derri-da (1991) och Adams (2004, 2013) kan emellertid samma (vitt definierade) språk tolkas som maskuliniserande. Betänk utsagorna om jägarens själ, alkoholromantikerns hjärta, det vilda och det fria, liksom utsagorna om jägarens segersötma efter dödandet eller erövrandet av djuret. Eller be-grunda det svartvita fotografi som återfinns bredvid nyhetsbrevets text, ett halvkroppsporträtt av en militär i dekorerad uniform. Bilden förestäl-ler Robert De Niros karaktär i filmen *The Deer Hunter* från 1978, en film där heterosexuell manlig vänskap (eller *bromance*) utgör en röd tråd. Hu-vudkaraktärernas vänskap kopplas därtill samman med specifika platser och erfarenheter, det handlar om Vietnam–Vietnamkriget och skog–jakt. Gränserna mellan jägare och krigare löses upp och tvinnas samman med en berättelse om vit, heterosexuell, manlig gemenskap. Genom bildens placering i texten läcker dessa betydelser in i konstruktionerna av Pre rigor mortis. Andra aspekter som pekar i denna riktning är dels att ny-hetsbrevet talar om den stolte snarare än den stolta jägarens segersötma, dels att majoriteten av de personer som förevigats i bildspelets fotografier passerar som trovärdiga män. Specifika maskuliniteter blir således till i intraaktioner som inbegriper skogen, naturen, gummistövlarna, djuret, jakten, kriget, dödandet, blodet, slakten, alkoholen, cigarren, köttet, och inte minst inkorporerandet av köttet i de egna kropparna. Samtidigt blir karnism till i processer där maskuliniteter som dessa görs till noder. Här är det relevant att knyta an till Adams, som menar att själva uppkomsten av nykarnism – ett tema jag kommer att vidareutveckla inom kort – kan betraktas som ett svar på att rådande maskuliniteter, av somliga, upplevs vara hotade: ”When there is anxious masculinity, there will be manifesta-tions of meat eating” (Adams intervjuad i Potts 2010:22).

”Blood, balls, burgundy & burgers ...”

[F]rågan är om inte Pre Rigor Mortis tar priset i alla fall. Yt-terligare en konceptuell fullträff av Daniel Crespi och husets kökschef Mikael Einarsson. Unikt och svåråtkomligt, en resa i

kontrasternas land, den mest vilda och ultimata köttupplevelse du kan tänka dig i en karnivors Shangri-La.

Nya bekanskskaper och varma bröstorgar efter pilsner och ”den lille” innan jeeparna tog oss från Gamla Stan till tystheten och avskildheten, vattnet, skogen, åkrarna och framförallt vilt på Äleby Gård, ett tiotal mil utanför Stockholm. Einarsson guidade oss rätt in i den Sörmländska skogen och här var det minsann slut på snickesnackandet. Den första dovhjorten visade upp sig och kanske var just det här ögonblicket årets bästa tänkte jag och smuttande vidare på en kopp varm oxsvansbuljong spetsade [sic] med Stolichnaya Elit. Cigarillen hade en söt smak av krydda och nötter och sedan small det. Pang! En dovhjort var fälld en bit bort och det var ett väldigt respektfullt och ödmjukt ögonblick där den, rödbrun med vita fläckar, låg och stirrade på oss. Jag smekte den från pannan ner till buken, imponerades av kroppsvärmen, och hade inte den minsta tanke på att jag skulle mumsa på dess testiklar bara några timmar senare.

Tillbaka på Äleby Gård och doften av cigarrök. Pierre Péters 2002 Cuvée Spéciale Les Chétillons Blanc de Blancs i glaset. Snabba ryck i styckboden för här ska djurets detaljer avnjutas innan likstelheten inträder – i meny Pre Rigor Mortis. Det kändes märkligt att hålla ett champagneglas i ena handen och ett kroppsvarmt dovhjortshjärta i den andra. Det kändes givet att bara luta sig tillbaka och ta åt sig av helheten; pankofriterade dovhjortstestiklar, tartar på hjärtat, grillad njure, ytterfilé ”sashimi style”, smörstekt blodplätt, innanlår och ytterlår, mærgben, inner och ytterfilé och bog.

Årets helhetsupplevelse hade korats långt innan den var över och jag kunde bara fundera vidare på vad som kommer härnäst? (En Foodie: pre rigor mortis)

Utdraget kommer från bloggen En Foodie, och många av utsagorna och ordvalen känns igen från diskussionen ovan. Att delta i Pre rigor mortis framställs som en unik och svåråtkomlig upplevelse, ”den mest vilda och

ultimata köttupplevelse du kan tänka dig i en karnivors Shangri-La". Berättelsen tar sin början i en urban kontext och därefter följer en jeepfärd mot en natur som ter sig än vildare i denna framställning än i den föregående. Tystnaden och avskildheten beskrivs, liksom hur skogen tycks ha satt stopp för "snickesnackandet". Skildringarna är mångsinnliga. Textförfattaren hänvisar rikligt till smaker av alkohol, dofter från cigarr- och cigarillrök, samt förstås till smaker av djurets delar. Även taktila förnimmelser av djuret och drycken ges utrymme, bland annat när känslan av "hålla ett champagneglas i ena handen och ett kroppsvårt dovhjortshjärta i den andra" beskrivs. De visuella inslagen framträder exempelvis i beskrivningarna av hur dovhjorten visar upp sig, en framställning som väcker associationer till att djuret medvetet exponerar sig som ett objekt för jägaren och hens begär. Tillfället skildras som årets kanske bästa. Vi har det audiella inslaget i form av ett skott som bryter tystnaden och dödar ett icke-mänskligt djur, samtidigt som delar av ett annat, frånvarande djur inkorporeras i den mänskliga kroppen i form av alkoholspetsad oxsvansbuljong. Snart kommer de icke-mänskliga djurens kroppsdelar att mötas i den mänskliga kroppen, bli ett med den.

Tillfället när djuret fälls – inte dödas – framställs i texten som "respektfullt och ödmjukt". En Foodie beskriver dovhjortens utseende, liksom att det nyss dödade djuret nu livlöst stirrar på de mänskliga betraktarna. Här säger sig skribenten smeka den varma kroppen "från pannan ner till buken", samtidigt som hen reflekterar över att tankarna på att äta djurets testiklar här och nu ter sig avlägsna. Glappet mellan det kroppsvärma, men döda, djuret och det framtida köttet tycks med andra ord vara stort, trots evenemangets inramning. En parallell tolkning lyder att inmundigandet av dovhjortens testiklar ter sig avlägset eftersom det handlar om just testiklar. De övriga beskrivningarna av hjorten tangerar det objektifierande, nästintill erotiserande, och att äta denna erotiserade varelses testiklar kan enligt en heteronormativ logik te sig problematiskt. Frågan är dock komplex och ytterligare en parallell tolkning lyder att ätandet av könsdelar tvärtom kan förstås som särskilt manligt och potensgivande, allt enligt logiken att "man blir vad man äter", exempelvis stark *som* en tjur (Lorange Furst 1997:40, Adams 2013:48ff, 56, Ingold 2010:172). Här kan vi knyta an till En Foodies Facebook-sidas inledande

ord: *blood*, *balls*, *burgundy* och *burgers*. Dessa ord görs till fixpunkter. Som jag tidigare har visat görs blodet betydelsebärande, vilket inte är förvånande med tanke på den symboladdning som fästs vid kroppsvätskor i allmänhet och blod i synnerhet (Vialles 1994). Blodet sammanförs med det burgundyröda vinet, som i sin tur bildar rhizom med födan, som även den ska inkorporeras i människokropparna. Vi kan också ägna en tanke åt dubbelmeningen i *balls*. Testiklar kommer visserligen att ätas, men framför allt kommer det att krävas *balls* för att delta i dödandet, blödandet, styckandet och ätandet av djuret–köttet.

Jag ska avrunda: begäret efter det pre-likstela och mjuka köttet, framtvångar enligt En Foodies beskrivningar ett snabbt händelseförlopp, en forcerad fragmentering varigenom den nu ogjorda dovhjorten inbegrips i intraaktioner med mjölk från andra djur, liksom med växter, mänskliga djur, knivar, sågar och andra tillredningsredskap. Olika platser, växter och arter förs samman och blir till tillsammans med människokropparna; de görs tillsammans med, och för, dessa kroppar. Franskt bubblande vin, sinnebilden för lyx och flärd, kopplas samman med Sörmlandsskogen och tystnaden, med det dödade djuret vars hjärta nyss pumpade det blod som nu transformerats till ”smörstekt blodplätt”. Natur och kultur produceras även genom dessa utsagor och även här kan vi iakttä hur kategorierna läcker in i varandra: ”ett champagneglas i ena handen och ett kroppsvårt dovhjortshjärta i den andra”. Natur åtskiljs från kultur, samtidigt som både champagnen och hjärtat mycket snart kommer att bli ett med den mänskliga kropp vars materia redan från början varit natur–kultur, en materiell–semiotisk aktör i ständigt blivande.

Underhållande död

Jag ska i det följande vidga diskussionen och ge ytterligare ett exempel på hur dödande av djur paketerats i form av ett evenemang. Låt mig ta er med till Chicago, där det vid 1800-talets mitt blev populärt att gå på guidade turer i stadens slakthus, vilket professorn i engelska Nicole Shukin skriver om i *Animal Capital* (2009). Under slakthusvisningarna möttes besökarna av en uppvisning i den amerikanska kulturens effektiva bemästrande av naturen: från åskådarplatserna kunde publiken betrakta

hur djuren slaktades på det mekaniserade löpande bandet. Den för tiden nya teknologin (det löpande bandet) tvinnades på så sätt samman med nya sätt att betrakta (rörliga bilder), och scenen för evenemanget var alltså slakthuset.⁵ Exemplet kastar också ljus på en annan sammanflätning: den av upplevelseindustrin och massdödande av djur (Shukin 2009). Djuren pressades alltså in i upplevelseindustrin som maskin, en maskin som i sin tur flätades samman med slakthusmaskineriet, ett maskineri där djuret deterritorialiserades som djur för att reterritorialiseras som kött.

Konstvetaren Giovanni Aloï betraktar visningarna av Chicagos slakthus som ett landmärke i människors underordnande av djur, detta till följd av att alltmer kommodifierbart värde här kom att utvinnas ur djurens kroppar. Till det säljbara och ätbara köttet lades en visuell konsumtion av själva dödandet (2010:3). Pedagogikforskaren Helena Pedersen ger uttryck för liknande tankegångar när hen skriver att människors visuella konsumtion av djur stadfäster djurens positioner som annorlunda, underordnade, integritetslösa och möjliga att dominera av människor (2010:35f). Få praktiker kan, med Pedersens ord, betraktas som "more ultimately a violation of someone's bodily integrity than administering, controlling, and observing her involuntary death" (2010:30). Här kan vi påminna oss om att avrättningskamrar, både i Nazityskland och i dagens USA, ibland konstrueras på ett sätt som tillåter insyn via en glasruta, allt för att låta andra människor iaktta dödsmaskineriets effektivitet. Bara ett litet perspektivskifte kan med Pedersens ord tydliggöra hur ett dylikt visuellt våld inkorporeras i dagens behandling av djur (2010:38).

Om jag backar ytterligare i tid går det även att dra paralleller mellan slakthusvisningarna, Pre rigor mortis, och det sena 1500-talets anatomiska teatrar, där mänskliga kroppar dissekerades inför publik (Weimarck 1992, kap. II; Weimarck 2005:31f; Johannisson 1997:29).⁶ En av de så kallade anatomiernas underliggande funktioner var enligt idéhistorikern Karin Johannisson att "utforska och begrunda människokroppen som det yttersta av Guds skapelseverk" (1997:37). Samtidigt var frågan om vem som kunde dissekeras strikt reglerad: i Italien handlade det om avrättade brottslingar medan Sverige hade generösare bestämmelser och även inkluderade självmördare och oäkta barn i de dissekerades skara (Johannisson 1997:37–41). Johannisson menar att det anatomiska tänkandet under

1800-talet i allt högre grad kom att tränga in i människokroppen. Detta tog sig i synnerhet uttryck i ett utmejslande av skillnader: mellan kön, raser, klasser och andra grupper (1997:50f). Under slutet av 1800-talet användes den jämförande anatomin som ett redskap för att producera rasskillnader, allt inom ramarna för en framväxande rasbiologisk anatomi. Till en början var dock besattheten av skillnader särskilt påtaglig när det kom till frågan om kön, och under 1800-talet närdes enligt Johannisson drömmen ”om den totalt underkastade, immobiliserade kvinnan på dissektionsbordet, ett makabert tema utvecklat till en egen bildgenre” (1997:54f). Om jag återgår till dödandet och det offentliga dissekerandet av icke-mänskliga djur så produceras skillnader också i dessa fall. Här rör det sig om brutala materialiseringar av artskillnader: skeenden där icke-mänskliga djur separeras från mänskliga parallellt med att de görs dödbara. De nedslag jag diskuterat – de anatomiska teatrarna, Chicagos slakthusvisningar och Pre rigor mortis – kastar sålunda ljus över det faktum att endast specifika kroppar görs möjliga att dissekera offentligt. Det handlar om kroppar som placeras underst i samhällets hierarkier. Med filosofen och litteraturvetaren Judith Butlers ord handlar det om kroppar och liv som görs mindre levbara och som inte görs sörjbara (Butler 2011).

En ny karnism?

Exemplet med 1800-talets guidade turer belyser hur en distans skapas till de djur som dödas på det löpande bandet. Under det sena 1900-talet började en sådan distans till de ätna djuren att väcka kritik. Så kallat industrikött eller fabrikskött började nu att framställas som onaturligt, något som kan länkas till att gränser tecknades upp: gränser där naturlig mat separerades från onaturlig och manipulerad mat. En romantisk syn på det naturliga växte alltså fram under 1960- och 1970-talen och i och med det befanns produkter vara ”less and less natural the more the human being had controlled and designed their production” (Jönsson 2013:137). Resonemanget pekar på att naturlighet, snarare än att vara ett statiskt tillstånd, är något som produceras. Det rör sig annorlunda uttryckt om ett maskineri som knyter samman specifika platser, föremål, kroppar och praktiker, men som också kastar ut tidsliga spindeltrådar till

dåtider. Dåtiden görs nämligen naturlig, varför det är föga förvånande att nostalgiska föreställningar om ett gyllene förflutet enrolleras i skeenden där vissa former av slakt, djurhållning och köttätande uppvärderas.⁷ I dessa sammanhang målas ett idylliskt, ruralt och preindustriellt tillstånd upp, där ”humans lived closely and honestly with the animals they exploited, interconnected with, and attuned to, the natural life-rhythms of the countryside” (Parry 2009:250). Jovian Parry, som forskar inom kritiska djurstudier, skriver att

meat procured from ”naturally” raised and slaughtered animals thus becomes a powerful symbol not of the subjugation of nature, but of a reconnection to it. A deep nostalgia for the rural golden days of yesteryear infuses these contemporary gastronomic texts: in this paradigm, vegetarianism becomes nothing more than a sentimental urban malaise [...]. (Parry 2009:250f)

Om visningarna av Chicagos slakthus skapade distans till de slaktade djuren, så menar Parry (2009) att det idag uppstått en *nykarnivor* rörelse som gör anspråk på att skapa närhet mellan människor och djur. Snarare än att försöka tämja naturen strävar nykarnismens förespråkare efter att återgå till och göra sig till ett med naturen, menar Parry (2009:248f). Annorlunda uttryckt präglas nykarnismen av närhetsskapande processer. Händer läggs på det nyss dödade djurets päls; det nyss levande djurets blod ansluts till de mänskliga händerna; de mänskliga ögonen utvinner mervärde ur djuret när de iakttar slakten, hur djuret ogörs och transformerar till kött. En rad olika agenser inbegrips i de skeenden som tillsammans konstituerar nykarnivora maskiner: exponerade djurdelar på deli och restauranger, inredning, helkaklade vita väggar, industri-lampor, tillredningskärl, halster, menyer, språkbruk, jaktresor, bloggar, sociala medier, konceptöl och rätt märkeskläder. Nykarnismen formas därjämte genom rörelser. Riktningen går möjligen, som i fallet med *Pre rigor mortis*, tillfälligtvis från det urbana och ut till skogs, men i de flesta fall handlar det inte om något genomgripande thoreauskt lantliv, utan snarare om tillfälliga exkursioner, utflykter och safarier – ut till en icke alltför avlägsen och lagom vild mark (Thoreau 1947).

Mot denna bakgrund menar jag till skillnad från Parry att nykarnivo-

ra rörelser inte i egentlig mening strävar efter att bli ett med naturen, utan att det snarare handlar om ett kommodifierande, konsumerande och inkorporerande av det naturliggjorda, dåtidliggjorda och autentiskgjorda. En väv tar form där dessa aspekter görs till noder. Denna väv kommunicerar att djur kan dödas på ett sätt som är respektfullt, ödmjukt och vördnadsfullt, vilket framgår av mina diskussioner om Restaurang Djuret. I fallet med evenemanget Pre rigor mortis är det som om djuret nästan inte dödas överhuvudtaget. Det är tvärtom som om djuret visar upp sig och ger sig självt, offerar sig självt till jägaren, som om det gäller ett samförstånd där djuret går med på att dödas och ätas, allt enligt naturens inneboende logik, vilja och gång: "It is the heady aroma of untamed Nature, the thrill of the hunt, the primal dance of predator and prey" (Parry 2009:248f).⁸ Den natur nykarnivora rörelser nu och då inbegriper sig i framträder alltså som en mycket specifik natur: en natur präglad av hierarkier och den starkastes överlevnad. Nykarnismen bidrar på så sätt till att producera artgränser som gör gällande att somliga kroppar är möjliga att både döda och äta.

Men också andra gränser produceras av de (ny)karnivora maskiner jag följer (se även Göransson 2017). En konstituerande utsida består av veg*aner.⁹ Människor som inte äter djur konstrueras inte sällan som överkänsliga, sentimentala, barnsliga och feminina, vilket innebär att människor som äter djur parallellt konstrueras som mogna, rationella, virila och fullt mänskliga subjekt (se t.ex. Parry 2009:250f, Adams 2013:109, Derrida 1991:113). Ytterligare en konstituerande utsida utgörs av karnivora Andra. I denna kategori placeras de som äter fabrikskött och halvfabrikat: personer som, kanske av ekonomiska eller sociokulturella skäl, är hänvisade till eller väljer de billiga köttprodukter som saluförs i mindre välsorterade livsmedelsbutiker och på snabbmatsrestauranger. Här heter det inte sällan att personerna inte vet vad de äter, att de svävar i ovisshet om att deras korv å ena sidan innehåller slaktavfall och hela djur (klövar, trynen och tarmar) och att deras korv å andra sidan ibland knappt ens sägs innehålla kött. Att äta hela djur (*the whole beast*) framställs med andra ord som önskvärt när ätandet ansluts till specifika mänskliga och icke-mänskliga kroppar, specifika platser, föremål och ord. Som jag har visat understryker Restaurang Djuret i denna anda att

de serverar hela djur, något som ligger i linje med den så kallade *nose to tail*-trenden, som alltså föreskriver att djuren ska ätas från nos till svans.¹⁰ Länkat till arbetarklassen formuleras snarare nattsvarta tidningsrubriker när, vad som anses vara, fel djur eller djurdelar inmundigas: larmrapporter om bristande disciplin, omedvetenhet och förkroppsligad osundhet (Göransson 2017). Det flöde som producerar nykarnism är på så sätt ett flöde som parallellt producerar medel- och överklasstillhörighet. Härmed tvinnas ett negativt definierat, onaturligt, miljöförstörande och hälsovådligt köttätande samman med klassmässiga Andra och med negativt definierade maskuliniteter (se även Adams 2013:48). Ett dåligt köttätande och dödande förläggs således till Andra människor, som befinner sig på Andra platser – något som sker synkront med att ett godhjärtat och ärligt karnistiskt Vi formas (se t.ex. Cole 2011, Svärd 2015, Göransson 2017).

Omtänksamt köttätande

Jag har i det föregående berört att ett omtänksamt karnistiskt Vi produceras genom att en rad anslutningar upprättas, och genom att en rad utsidor stakas ut. I dessa skeenden rentvättas Vi:ets systematiska exploaterande av andra arter. Animalienäringarna – och här vidgar jag diskussionen – fungerar som motorer i detta rentvättande av människors djurätande. Hur är detta möjligt? Ett svar ligger i att, de vitt definierade, köttbranscherna anammat djurrättsrörelsernas retorik om djurs rättigheter och djurvelfärd. Invävda i köttbranschens maskineri bidrar dessa ord till att transformera dödandet av djur till *human slakt* (*humane slaughter*), alltmedan de döda djurens muskler kan materialiseras som *glatt kött* (*happy meat*) (se t.ex. Cole 2011). Här bör vi återigen påminna oss om att språket är intimt sammanflätat med det materiella. De ord som används för att rentvätta dödande, köttproduktion och köttätande ges oupphörligt materialitet. En snitslad bana formas, och denna består bland annat av köttmaterial, förpackningar, köttrestauranger, restauranginredningar, texter, hemsidor, evenemang och märkningar av kött och andra så kallade animalier. Animaliebranscherna tillhandahåller på så sätt en rad markörer som människor kan inbegripa i sina liv och som materialiserar löften om att allt är bra: om de bara köper gårdsslaktade

djur; om de äter djuren från nos till svans; om de bara följer livsmedelsbutikernas blågul- eller grönsnitslade bana; om de bara köper ekologisk mjölk eller ägg från höns som sägs vara frigående. Genom att ansluta sig till dessa produkter kan människor invagga sig själva i tron att de faktiskt gör både djuren och miljön en tjänst – om de väljer rätt kött, ekologiskt, svenskt eller svenskmärkt kött (Göransson 2017). Människors ökade efterfrågan på dylika djurprodukter kan mot denna klangbotten betraktas som en ökad efterfrågan på en samvetsrenande konsumtion, en sorts *samvetsdetox*. Branschorganisationer, producenter och försäljare av produkter som är eller kommer från djurs kroppar tillhandahåller ett svar på denna efterfrågan. Eller snarare: genom ett idogt påverkansarbete, genom att skapa förbindelser mellan sig själva och en mängd positivt kodade aktörer (*buzzwords*, *buzzpictures*: gröna hagar, goda och oskövlade skogsmarker, kosläpp, blåa sommarhimlar, småjordbruk, öppna landskap, biologisk mångfald) har, de mycket vitt definierade, animalienäringarna lyckats vända den stora frågan, som rör huruvida människor överhuvudtaget bör fortsätta att exploatera djur och miljö, till en fråga om hur djur och miljö kan exploateras på snällaste tänkbara sätt. Fel aktörer har således getts utrymme att definiera både frågorna om och svaren på vad som är djurvälstånd, ett gott djurskydd och rimliga miljökrav. De svar som produceras erbjuder därför inga egentliga lösningar på rådande problem. Varken problemen med dagens djurhållning eller med jordens klimatförändringar kan lösas genom att människor fortsätter att äta samma mängder kött som idag, men kött som nu sägs ha slaktats humant, kött som äts från nos till svans, kött som sägs vara glatt eller kött som getts blågula märkningar. Sanningen är nämligen att det inte existerar något som human slakt eller glatt kött: bara per definition dött kött.

NOTER

1. En längre version av denna artikel finns publicerad i *Åtbara Andra* (Göransson 2017).
2. Underrubrik från Djurets nyhetsbrev (Djurets nyhetsbrev: Meny Pre Rigor Mortis).
3. Underrubrik från Djurets nyhetsbrev (Djurets nyhetsbrev: Meny Pre Rigor Mortis).
4. Här bör vi ha i åtanke att synen på naturen transformeras med samhällens ideologiska, kulturella och politiska strömningar. Idéhistorikern Karin Johannisson menar att det sköna landskapet länge likstälts med det ordnade kulturlandskapet, något som började förändras under det sena 1700-talet. Det som tidigare betraktats som frånstötande kunde nu betraktas som vilt. Den vilda naturen kopplades till det otämjda och asymmetriska, men också till passion, starka känslor och till en positivt kodad individualitet (Johannisson 1984:23–77).
5. Henry Fords bilproduktion var influerad av slakterierna, och Shukin beskriver att slakterierna i själva verket var de första att använda sig av det löpande bandets teknologi. Medan slakthusen sönderdelar djur och transformerar dem till kött, kom emellertid Fords version av processen att bli den motsatta: ett sammanfogande av mekaniska enheter till en helhet. Massproduktionen av bilar och andra föremål kom således att utgöra en inverterad spegelbild av massdestruktion av djurkroppar på slakterierna (Shukin 2009:87f).
6. Redan på 1300-talet förekom anatomier vid italienska medicinska fakulteter. Men under 1500- och 1600-talen förändrades det anatomiska seendet, vilket hängde samman med framväxten av nya visuella gestaltningstekniker i form av tecknade planscher, som vid tidpunkten kunde visa upp det som ännu inte namngetts. Johannisson menar att hela det vetenskapliga seendet kom att förändras med det anatomiska förhållningssättet (1997:28). De anatomiska teatrarna var uppförda med amfiteatern som arkitektonisk förlaga, med åskådare placerade på koncentriskt utsträckta rader, i en fallande trappstegskonstruktion som riktade fokus ned mot intressets epicentrum: dissektionsbordet med anatomen, de medicinska instrumenten och den döda kroppen. Iscensättningen präglades därtill av en rekvisita som känns igen från mer ordinära teaterbesök: förhandsannonsering, entrébiljetter och program för föreställningen i fråga (Johannisson 1997:29).
7. Historikern Anne Katrine Gjerløff ger belysande exempel på att föreställningar om djurvälstånd är historiskt specifika och föränderliga. Att låta boskap gå fritt – något som idag görs till sinnebilden för djurvälstånd – har exempelvis tidigare betraktats som ansvarslost, rent av som vanvård. Gjerløff skriver om det sena 1800-talet: "In this new golden age of intensive farming a warm stable, clean soft skin and lots of high energy feed was presumed to be an unquestionable progress for the animals. The logic is simple: an animal's wellbeing could be measured by its output. The more output, the better. The cow that produced the most was considered the most comfortable cow. In this narrative the progress of Danish farming production was also a progress in farm animal welfare. [---] Today, what

we consider natural behaviour, freeroaming cattle in green pastures, is an idyllic ideal used in advertising for organic and animal friendly products. High productivity is absolutely NOT considered a positive feature of animal production, but is associated with stressed, overcrowded and mistreated animals. Technology and efficiency is largely considered unnatural and often cruel. Around 1900 faith in progress and technology still ruled, though, and the concept of 'natural' did not have the same positive connotations as today. What we today would think of in negative term as 'controlling' and 'intensified' farming practices was then positive features that signalled progress and inventiveness" (Gjerløff 2009:119f).

8. Resonemanget kan relateras till den jagande ursprungsbefolkningen i nordvästra Kanada, som föreställer sig att djuret skänker sig själv och sitt liv till jägaren. Ingold skriver: "As many other hunting people around the world, the Cree draw a parallel between the pursuit of animals and the seduction of young women, and liken killing to sexual intercourse. In this light, killing appears not as a termination of life but as an act that is critical to its regeneration" (Ingold 2000:13).
9. I likhet med flera andra forskare, aktivister etc. använder jag beteckningen veg*an när jag talar om vegetarianer och veganer (se t.ex. Potts & Parry 2010:65).
10. Formuleringen är symptomatisk: det handlar knappast om att äta hela abborren, räkan eller ostronet, dessa djur görs inte möjliga att lyfta fram som individer, snarast framställs de som *masstermer*, där en individ knappast görs möjlig att urskilja från en annan (Adams 2010:6f).

REFERENSER

Litteratur

- Adams, Carol Joyce 2004. *The Pornography of Meat*. London: The Continuum International Publishing Group.
- Adams, Joyce Carol 2013 (1990) *The Sexual Politics of Meat*. New York & London: Bloomsbury.
- Adams, Joyce Carol 2010. The War on Compassion. *Antennae*, nr 14. Tema: The Politics of Meat.
- Aloi, Giovanni 2010. Editorial. *Antennae*, nr 14. Tema: The Politics of Meat.
- Barad, Karen 2007. *Meeting the Universe Halfway. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham & London: Duke University Press.
- Birke, Lynda, Mette Bryld & Nina Lykke 2004. Animal Performances. An Exploration of Intersections between Feminist Science Studies and Studies of Human/Animal Relationships. *Feminist Theory*, vol. 5, nr 2.
- Butler, Judith 2011 (2003). *Sörjbara liv. Sörjandets och våldets makt*. Stockholm: Tankekraft förlag.

- Cole, Matthew 2011. From "Animal Machines" to "Happy Meat"? Foucault's Ideas of Disciplinary and Pastoral Power Applied to "Animal-Centred" Welfare Discourse. *Animals*, vol. 1, nr 1.
- Colebrook, Claire 2010. *Gilles Deleuze. En introduktion*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari 2015 (1980). *Tusen platåer. Kapitalism och schizofreni*. Hägersten: Tankekraft förlag.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari 2004a (1972). *Anti-Oedipus. Capitalism and Schizophrenia*. London & New York: Continuum International Publishing Group.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari 2004b (1980). *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. London & New York: Continuum International Publishing Group.
- Derrida, Jacques 1991. "Eating Well", or the Calculation of the Subject. An Interview with Jacques Derrida. *Who Comes After the Subject?* Eduardo Cadava, Peter Connor & Jean-Luc Nancy (red.). London & New York: Routledge.
- Gjerløff, Anne Katrine 2009. Creating the Comfortable Cow. Discourses on Animal Protection and Production in Late 19th-century Danish Agriculture. *Investigating Human/Animal Relations in Science, Culture and Work*. Tora Holmberg (red.). Uppsala: Skrifter från Centrum för genusvetenskap.
- Göransson, Michell 2017. *Åtbara Andra*. Göteborg & Stockholm: Makadam.
- Haraway, Donna J. 2008. *When Species Meet*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Ingold, Tim 2010. *Being Alive. Essays on Movement, Knowledge and Description*. London & New York: Routledge.
- Johannisson, Karin 1984. Det sköna i det vilda. En aspekt på naturen som mänsklig resurs. *Paradiset och vildmarken. Studier kring synen på naturen och naturresurserna*. Tore Frängsmyr (red.). Stockholm: Liber Förlag.
- Joy, Melanie 2010. *Why We Love Dogs, Eat Pigs and Wear Cows. An Introduction to Carnism*. Newburyport: Conari Press.
- Jönsson, Håkan 2005. *Mjölk. En kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi*. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Lorange Furst, Elisabeth 1997. Den äckliga maten. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, årgång 18, nr 1. Tema: Äta eller ätas.
- Parry, Jovian 2009. Oryx and Crake and the New Nostalgia for Meat. *Society and Animals*, vol. 17, nr 3.
- Pedersen, Helena 2010. Terror from the Stare. Visual Landscapes of Meat Production. *Antennae*, nr 14. Tema: The Politics of Meat.

- Potts, Annie 2010. The Politics of Carol J. Adams. *Antennae*, nr 14. Tema: The Politics of Meat.
- Potts, Annie & Jovian Parry 2010. Vegan Sexuality. Challenging Heteronormative Masculinity through Meat-free Sex. *Feminism & Psychology*, vol. 20, nr 1.
- Sax, Boria 2000. *Animals in the Third Reich. Pets, Scapegoats, and the Holocaust*. New York: The Continuum International Publishing Group.
- Shukin, Nicole 2009. *Animal Capital. Rendering Life in Biopolitical Times*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Svärd, Per-Anders 2015. *Problem Animals. A Critical Genealogy of Animal Cruelty and Animal Welfare in Swedish Politics 1844–1944*. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm Studies in Politics 165.
- Thoreau, Henry David 1947. *Skogsliv vid Walden*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.
- Vialles, Noëlie 1994. *Animal to Edible*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weimarck, Torsten 1992. *Nya bordsdansen. En essä om det bildskapande bordet*. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Weimarck, Torsten 2005. Kroppen, och den anatomiska kroppen. *Kroppen. Konst och vetenskap*. Lena Holger (red.). Stockholm: Nationalmuseum.

Internet

- Djuret. www.djuret.se, hämtad 2014-05-01.
- Djuret. www.djuret.se, hämtad 2014-08-05.
- Djurets nyhetsbrev: Meny Pre Rigor Mortis. Innan likstelheten inträder. En matupplevelse utöver det vanliga. Odaterat. <http://thecollectorshotels.createsend4.com/t/ViewEmail/r/4D860521194A85F01E238E19C1152C94C-4DA2C823DDA3384>, hämtad 2014-05-01.
- En Foodie: Pre rigor mortis. Blogg. <http://enfoodie.com/2013/12/17/pre-rigor-mortis/>, hämtad 2016-02-04.
- Restaurang Djuret: Pre rigor mortis. Äleby gård 2013-09-21. Bilder av fotograf Carl Lemon för Djuret och Äleby gårds räkning. <http://client.cophotography.se/djuret/>, hämtad 2014-05-01.